

ERICH KÄSTNER

Malý muž

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

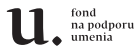

Erich Kästner

Malý muž

DER KLEINE MANN by Erich Kästner (with illustrations by Horst Lemke),
© Atrium Verlag AG, Zürich 1963
Translation © 2017 by Iva Vranská Rojková
Slovak Edition © 2017 by Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsss@stonline.sk; <http://www.vsss.sk>

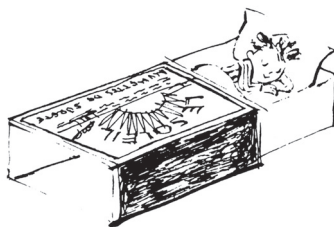
Realizované s pomocou dotácie Fondu na podporu umenia

a štipendia Literárneho fondu

Erich Kästner: Malý muž
Z nemeckého originálu Erich Kästner: Der kleine Mann,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Dressler Verlag GmbH, Atrium Verlag AG, Zürich v roku 2014
(1. vydanie 1963),
preložila Iva Vranská Rojková
Ilustroval Horst Lemke
Zodpovedná redaktorka Katarína Kusá
Obálku s použitím ilustrácie Horsta Lemkeho spracovala Jana Satková
Sadzba Jana Satková
Tlač P+M Turany
Prvé vydanie
Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8202-007-9

Prvá kapitola

*Moje prvé stretnutie s malým mužom / Kremienok a Kremienkovci /
Maximkovi rodičia idú do sveta / Wu Fu a Čin Čin / Miesto narodenia:
Štokholm / Odviati z Eiffelovej veže / Pochovajú dva čínske vrkoče /
Profesor Jókus von Pokus prednáša pekný príhovor.*

Volali ho malý muž a spával v zápalkovej škatulke. Vlastne sa volal Maximko Kremienok. Lenže to takmer nik nevedel. A nevedel by som to ani ja, keby mi to sám nepovedal. Stalo sa to, ak sa nemýlim, v Londýne. V hoteli Girlanda. A to v raňajkovej sále, kde viselo zo stropu množstvo pestrofarebných vtáčích kliebok. Toľko štebotu! Skoro sa tam nedalo začuť ani vlastné slovo.

Alebo to bolo v Ríme? V hoteli Ambassador na Via Veneto? Alebo v jedálni hotela Excelsior v Amsterdame?

Obávam sa, že mi zlyháva pamäť. Niekedy mi to v hlave vyzerá ako v rozhádzanej skrini. Jedno je však jasné: Maximkovi ro-

dičia, starí rodičia, prastarí rodičia a dokonca praprastarí rodičia všetci pochádzali z Českého lesa, stadiaľ, kde je najlesovitejší. Nachádza sa tam vysoká hora a malá dedinka a obe sa volajú Kremienok. Pre istotu som sa pozrel do starého lexikónu. Je tam čierne na bielom napísané:

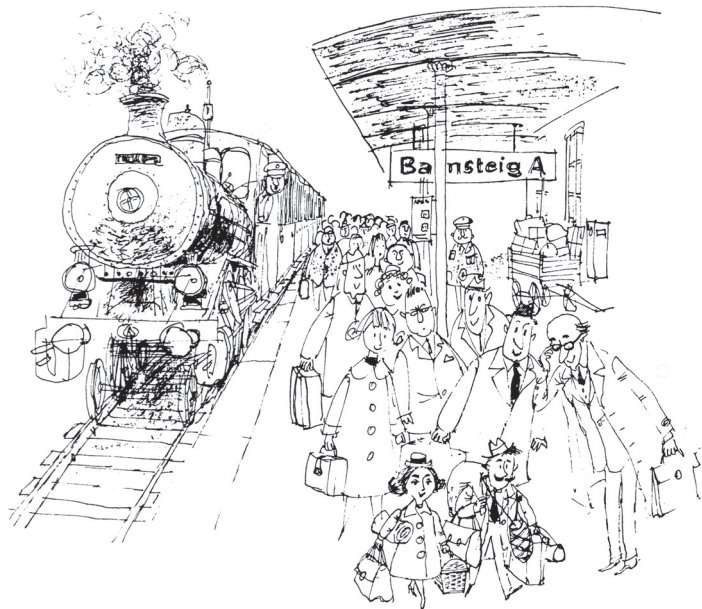
Kremienok. Česká obec, 412 obyvateľov.
Drobný vzrast ľudí. Najvyššia výška 51 cm.
Dôvod neznámy. Preslávený športovým združením
(Telovýchovná jednota Kremienok, založená 1872)
a takzvaným kremienkovským mäsom (Bližšie
v 4. zväzku pod heslom Jedlá z jedného hrnca.).
Všetci obyvatelia sa už roky volajú Kremienkovci.
(Odporúčaná literatúra Kremienok a Kremienkovci
od farára Remigiusa Dallmayra 1908, vlastným
nákladom, Vergriffen.)

Povedali by ste, zvláštna dedinka. Ja na tom však nič nezmením. Čo píšu v lexikóne, to takmer vždy súhlasí.

Dva roky po tom, ako sa Maximkovi rodičia vzali, vydali sa hľadať šťastie do sveta. Nech boli akokoľvek malí, v hlavách mali veľké plány. A keďže dedina Kremiekok pre ich plány veľkosťou nepostačovala, manželský pár odcestoval so všetkými kuframi a taškami, vlastne s kufríkmi a taštičkami, preč do sveta.

Kam len prišli, vyvalovali na nich oči. Ľudia otvárali ústa a nedokázali ich zavrieť. Pretože Maximkova mama vynikala krá-

sou, jeho otec hrdými čiernymi fúzami, no neboli vyšší ako dve päťročné deti. Nečudo, že sa ich zjavu všetci čudovali!

Čo mali za lubom? Chceli sa stať akrobatmi, pretože vynikajúco cvičili. A skutočne. Po tom, čo pánu riaditeľovi Lejavicovi z cirkušu Štylka predviedli na hrazde a na kruhoch svoje umelecké kúsky, nadšene zatlieskal v bielych rukavičkách a zvolal: „Bravo,

trpaslíci! Ste angažovaní!“ To sa stalo v Kodani. V Tivoli. Raz dopoludnia. V cirkusovom stane napnutom na štyroch obrovských tyčiach. A Maximko vtedy ešte vôbec nebol na svete.

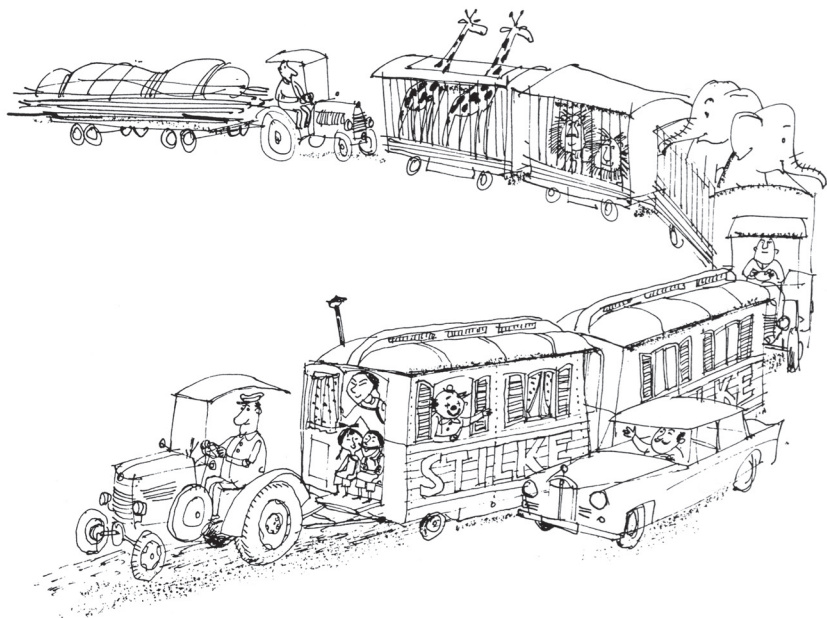
Hoci jeho rodičia už prišli z Kremienka predtrénovaní, museli sa ešte veľa učiť a tvrdo cvičiť. Až o štvrtí roka neskôr ich prideli-
li k čínskej akrobatickej skupine „Rodina Bambusovcov“. Vlastne, nešlo o žiadnu skutočnú rodinu. A aj od skutočných Číňanov mali ďaleko. Tých dvanásť zapletených vrkočov, ktoré sa im hompáľa-

li na dvanástich hlavách, možno považovať za rovnako pravé ako falošné peniaze. No ako artisti boli prvotriedni a patrili k najšikovnejším žonglérom a akrobatom, akí kedy v cirkuse vystupovali.

Žonglovali s krehkými taniermi a šálkami na tenkých rozkmitaných tyčiach zo žltého bambusu tak rýchlo, že diváci neverili vlastným očiam a ušiam. Mladší sa šplhali ako opice na hladké bambusové tyče hrubé ako ruka, ktoré držali najväčší a najsilnejší Číňania. Cvičenci urobili hore na tyči stojku a za tlmeného vibrovania bubnov dokonca stoj na hlave. Ba ešte pritom desať metrov nad manéžou robili saltá. Predbiehali sa vo vzduchu, akoby to bola hračka, a už aj znova stáli na nohách na hojdajúcich sa vrcholcoch bambusu a s úsmevom mávali publiku. Kapela zahrála trojitý tuš a ľudia tleskali, kým im od tleskania nesčerveneli a nepuchli ruky!

Maximkovi rodičia sa teraz na plagátoch a v programových brožúrkach volali Wu Fu a Čin Čin a nosili falošné vrkoče a pestro vyšívané kimoná zo suchotavého hodvábu. Cestovali z jedného veľkomesta do druhého so zrolovaným cirkusovým stanom, slonmi a divými šelmami, hлтаčmi ohňa, klaunami a umelcami na visutej hrazde, s krasojazdcami, oceľovými chlapíkmi, mechanikmi, hudobníkmi a s pánom riaditeľom Lejavicom. Žali slávu, zarábali peniaze a tešili sa aspoň dvadsať ráz za deň, že už nie sú v Kremienku.

V Štokholme prišiel na svet Maximko. Bol taký maličký, že len o vlások unikol tomu, aby ho sestričky nevyliali z vaničky do výlevky spolu s vodou. Našťastie reval ako divý, a preto sa všetko dobre skončilo. Staničný lekár ho dlho pozoroval cez zväčšovacie sklo, smial sa a napokon vyhlásil: „Taký pekný a zdravý chlapec! Gratulujem!“

Keď mal Maximko šesť rokov, stratil rodičov. Stalo sa to v Paríži, náhle a neočakávane. Tí dvaja sa vyviezli výťahom na Eiffelovku, aby obdivovali pekný výhľad, no ledva sa dostali na horné poschodia, dorútila sa víchrica, ktorá ich zdvihla do vzduchu a odvíjala nevedno kam.

Iní návštevníci, zato, že boli väčší, sa dokázali zachytiť mreží a zábradlia, ale Wu Fu a Čin Čin sa prihodilo toto nešťastie. Ostatní ešte videli, že sa vo vzduchu pevne držali za ruky, potom zmizli za horizontom.

Na nasledujúci deň noviny písali: „Dvaja malí Číňania odfúknutí z Eiffelovej veže! Napriek nasadeniu vrtuľníkov ich nenašli! Ťažká strata pre Cirkus Štylka!“

Prirodzene, najťažšia strata postihla Maximka, ktorý mal svojich rodičov veľmi, veľmi rád. Vyplakal mnoho slzičiek do svojich maličkých vreckoviek. A o dva týždne neskôr, keď na cintoríne v slonovinovej škatuľke pochovávali dva čínske vrkoče, ktoré vylovil portugalský parník za Kanárskymi ostrovmi z oceánu, Maximko by od samého trápenia najradšej umrel s rodičmi.

Bol to zvláštny pohreb. Zúčastnili sa ho všetci cirkusanti: Rodina Bambusovcov vo svojich kimonách, krotiteľ levov a tigrov so smútočnou stužkou na bičíku, krasojazdec Galopinský na jazdeckom koni Nerovi, hltač ohňa s horiacimi fakľami, pán riaditeľ

Lejavica v cylindri a v čiernych rukavičkách, klauni s pomaľovanými tvármi, a predovšetkým ako rečník vystúpil známy kúzelník, profesor Jókus von Pokus.

Na záver svojej slávnostnej reči profesor povedal: „Tí dvaja malí kolegovia, za ktorými smútime, nám ako dedičstvo zanechali Maximka. Krátko pred svojím výletom na Eiffelovku mi priniesli

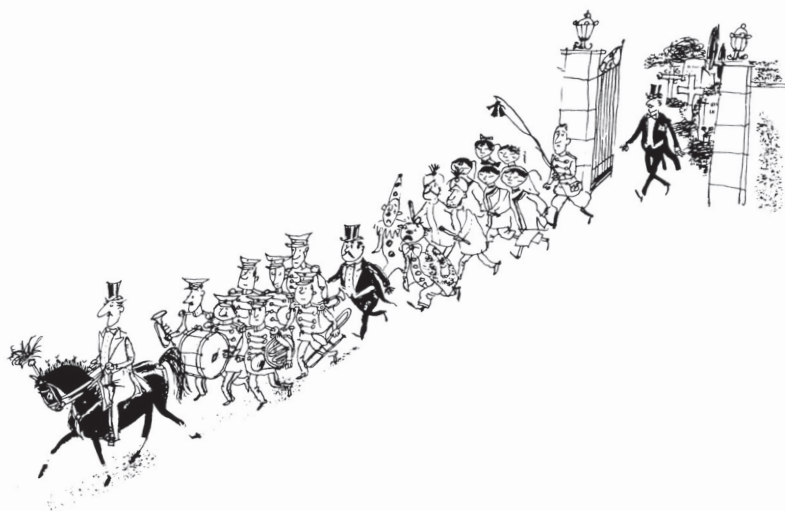
chlapca do hotelovej izby a poprosili ma, aby som naňho dal dobrý pozor, kým sa vrátia. Teraz vieme, že sa už vrátiť nemôžu. Preto naňho budem musieť dávať pozor, kým žijem, a zo srdca rád to spravím. Súhlasíš s tým, dieťa moje?“

Maximko, ktorý vykukoval z náprsného vrecka kúzelníckeho fraku, zvučne zakričal: „Áno, milý Jókus! Súhlasím!“

Vtedy sa všetci ostatní rozplakali od bolesti i radosti. A klau-
nom slzy rozmazali šminky na tvári. Potom profesor vyčaroval
päť veľkých kytíc zo vzduchu a položil ich na rodičovský hrobček.
Hltač ohňa si strčil do úst horiace fakle tak, že plamene zhasli.
Cirkusová kapela zahrala *Pochod gladiátorov*. A už aj všetci beža-
li vedení umeleckým krasojazdcom Galopinským na tátošovi Ne-
rovi rýchlo spať do cirkusu. Lebo bola streda.

A v stredu, v sobotu a v nedeľu sú, ako každý vie, popoludňaj-
šie predstavenia. Pre deti.

Za zľavnené ceny.

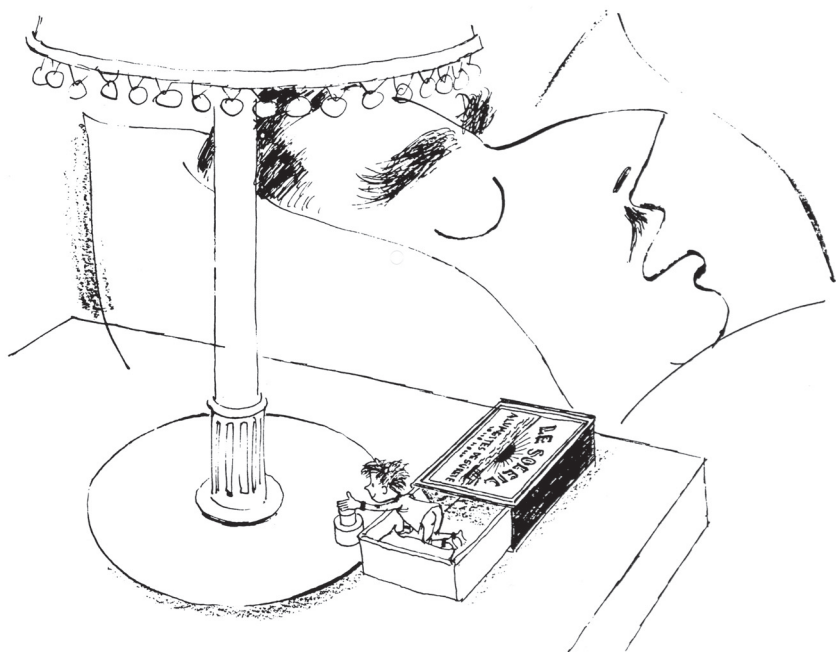
Druhá kapitola

Škatuľka zápaliek na nočnom stolíku / Minna, Emma a Alba / Šesťdesiat gramov živej váhy, a napriek tomu zdravý ako buk / Malý muž chce ísť do školy / Hnev v Aténach a v Bruseli / Vyučovanie na maliarskom rebriku / Knihy malé ako poštové známky.

Už som vravel, že Maximko spával v noci v zápalkovej škatuľke. Namiesto šesťdesiatich zápaliek, ktoré v nej obvykle ležia, obsahovala matracík z vaty, kúsoček deky z ťavej srsti a vankúšik, nie väčší než necht z prostredníka. A škatuľka vždy ostala napoly otvorená, lebo veď inak by chlapec nemal dosť vzduchu.

Zápalková škatuľka stála na nočnom stolíku vedľa postele umeleckého kúzelníka. A každý večer, keď sa profesor Jókus obrátil k stene a začal ticho chrápať, Maximko vypol nočnú lampu na nočnom stole a netrvalo dlho a spal aj on.

Okrem ich oboch spali v hotelovej izbe ešte dva holuby Minna a Emma a vo svojom prútenom košíku biely králik Alba. Holuby sa chúlili hore na skrini. Zasunuli si hlávky do pierok na hrudi

a keď snívali, hrkúťali. Tieto tri zvieratá patrili profesorovi a pomáhali mu, keď vystupoval v cirkuse. Vtedy mu holuby náhle vylietali z rukávov fraku, a králiku vykúzlil z prázdneho cylindra.

Minna, Emma a Alba mali kúzelníka radi a do malého chlapca boli priam zbláznené. Keď ráno o piatej raňajkovali, Maximko sa dokonca niekedy smel posadiť Emme na chrbát a ona potom s ním spravila okružný let po izbe.

Zápalková škatuľka je šesť centimetrov dlhá, štyri centimetre široká a dva centimetre vysoká. Práve ideálna veľkosť pre Maximka, lebo ešte aj ako desať- a dvanásťročný meral sotva päť centimetrov, a presne sa do nej vošiel. Na listovej váhe hotelového vrátnika vážil šesťdesiat gramov, vždy s chuťou jedol a nikdy nebol chorý. Osýpky však dostal. Osýpky ale nie sú žiadna vážna choroba. Veď tie predsa dostane každé druhé dieťa.

Ako sedemročný chcel, samozrejme, začať chodiť do školy. Prinášalo to však priveľké komplikácie. Po prvé by musel meniť školu zakaždým, keď sa cirkus presťahuje do iného mesta. A často by musel meniť dokonca vyučovací jazyk! Pretože v Nemecku sa predsa vyučuje po nemecky, v Anglicku po anglicky, vo Francúzsku po francúzsky, v Taliansku po taliansky a v Nórsku po nórsky. To by malý muž možno ešte zvládol, pretože bol bystrý ako väčšina detí v jeho veku. K tomu však ešte treba prirátať, že všetci jeho spolužiaci boli od neho oveľa, oveľa väčší, a navyše si namýšľali, že byť väčším znamená čosi mimoriadne. Preto si ten chudáčik musel kadečo preskákaf.

Napríklad v Aténach ho raz tri malé grécke dievčatá strčili do kalamára. A v Bruseli ho dvaja belgickí nespratníci posadili na garnížu. Síce sa hneď spustil dolu, lebo v šplhaní sa mu už ani vtedy nik nevyrovnal, ale podobné hlúposti sa mu rozhodne ani najmenej nepáčili. A tak mu jedného dňa kúzelník navrhol: „Vieš čo?

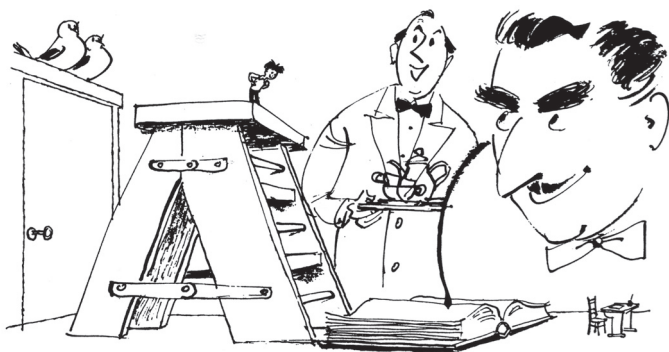
Najlepšie spravíme, ak ti budem dávať súkromné hodiny.“

„Výborne!“ zvolal Maximko. „Vynikajúci nápad! Kedy začneme?“

„Pozajtra o deviatej,“ oznámil mu profesor Jókus von Pokus. „Ale neteš sa predčasne!“

Vyžadovalo si určitý čas, aby vymysleli, ako najšikovnejšie sa pri vyučovaní zariadiť. Ale napokon na to postupne prišli a odvtedy je pre nich vyučovanie čoraz väčšia zábava. Najdôležitejšie učebné pomôcky, okrem čítanky a písanky, sú maliarsky rebrík s piatimi stupienkami a silná lupa.

Keď sa Maximko učil čítať, vyšplhal sa na najvyššiu priečku rebríka, pretože písmená boli preňho zblízka, keď sedel s knihou

pred nosom, priveľké. Iba keď sedel na rebríku, dokázal si pohodlne prezerat tlačeny text.

Pri písaní sa postupovalo celkom inak. Vtedy sa posadil za miniatúrny pultík. Pultík stál na veľkom stole. A profesor sedel za stolom a pozoroval Maximkove kliky-háky pomocou lupy. Napísaný text zväčšovala sedemnásobne a len takto dokázal písmená a slová vôbec rozlíšiť. Bez lupy považovali on a chyžná písacky za atramentové fírkance alebo mušince. Pritom to boli, ako sa dalo cez lupu celkom jasne vidieť, pekné a pôvabne napísané písmená.

Ani pri vyučovaní počtov nepostupovali inak. Aj pri počítaní potrebovali rebrík a lupu. A tak musel byť Maximko, nech sa učil, čo sa učil, stále v pohybe. Raz sedel na rebríku, hneď za svojím pultíkom na stole.

Jedného pekného dopoludnia povedal izbový čašník, ktorý sa chystal odniesť riad po raňajkách: „Keby som veľmi dobre nevedel, že sa chlapec učí čítať a písať, myslel by som si, že má hodinu telocviku.“ Všetkých to rozosmialo. Rozhrkúťali sa s nimi aj Minna a Emma, čo sedeli na skrini. Boli to totiž hrdličky.

Slabikovaním sa Maximko dlho nezdržoval. Už po krátkom čase čítal tak plynule, akoby to vedel odjakživa. A teraz sa stal, ako lusknutím prstov, knihomolom. Prvá kniha, ktorú mu podaroval Jókus von Pokus, boli *Rozprávky bratov Grimmovcov*. A možno-

že by ich mal prečítané skôr, než by uplynul týždeň, nebyť prekliateho rebríka!

Zakaždým, keď musel prelistovať stranu, neostalo mu nič iné, len zliezť dole z rebríka, vyskočiť na stôl, obrátiť stranu a znova vyliezť na rebrík. Až potom sa dozvedel, ako rozprávka pokračuje. A o dve strany neskôr musel znova dole ku knihe! Takto to pokračovalo v kuse: prelistovať, hore na rebrík, prečítať dve strany, dole z rebríka, na stôl, rýchlo prelistovať, hore na rebrík, prečítať ďalšie dve strany, dole z rebríka, prelistovať, hore – človeka by z toho šľak trafil.

Jedného popoludnia prišiel profesor práve vtedy, keď sa chlapec dvadsiaty tretí raz šplhal na rebrík, nahnevane si trhal vlasy a kričal: „Veď je to príšerné! Prečo pre všetko, či na svete neexistujú žiadne menšie knihy? S miniatúrnymi písmenkami?“

Profesor sa najprv musel na Maximkovom hneve smiať. Potom začal byť zádumčivý a povedal: „Vlastne, máš pravdu. A keď také knihy nejestvujú, necháme ich pre teba vytlačiť.“

„A je niekto taký, kto to dokáže?“ spozornel chlapec.

„Nemám tušenia,“ priznal sa kúzelník, „ale v marci cirkus hosťuje v Mníchove. Žije tam hodinár Chodinár. Spýtame sa jeho.“

„A prečo by to mal hodinár Chodinár vedieť?“

„Neviem, či to vie, ale mohol by vedieť, pretože sa takými vecami zaoberá. Pred desiatimi rokmi napísal Schillerovu báseň *Pie-*

seň zvona na zadnú stranu poštovej známky. A tá báseň má predsa 425 veršov.“

„Hromy-blesky!“ nadšene zvolal Maximko. „Knihy nie väčšie než poštové známky, to by bolo pre mňa presne to, čo potrebujem!“

Aby sme to skrátili: Hodinár Chodinár skutočne poznal tlačiareň, ktorá dokázala vytlačiť také malé knihy! Bol to však drahý špás. Profesor však ako kúzelník zarábala fúru peňazí a aj Maximkovi rodičia zanechali po sebe úspory. A tak netrvalo dlho a chlapec mal pokope peknú miniatúrnu knižnicu.

Teraz už nepotreboval loziť na rebrík, ale mohol si pekne čítať v pohodlí. Najradšej čítal večer, keď ležal v zápalkovej škatuľke, a profesor už zaspal a ticho chrápal. Ach, aké to bolo príjemné! Hore na skrini hrkútali oba holuby a Maximko si listoval v jednej zo svojich obľúbených kníh, v *Trpasličom nose*¹, v *Palčekovi*, v *Nilsovi Holgerssonovi*², v *Guliverovi*.

Občas profesor z polospánku zavrčal: „Zhasni svetlo, ty lop-toš!“

¹ Trpasličí nos je rozprávka od nemeckého spisovateľa Wilhelma Hauffa, ktorá vyšla v roku 1826 v jeho *Rozprávkovom almanachu na rok 1827 pre synov a dcéry vzdelaných stavov*. – pozn. prekl.

² Rozprávkový príbeh Selmy Lagerlöfovej u nás poznáme pod názvom *Zázračné dobrodružstvá Nilsa Holgerssona s divými husami nad Švédskom*. – pozn. prekl.

Vtedy Maximko zašepkal: „Hneď, Jókus!“ To „hneď“ trvalo celé minúty, ľahko aj pol hodinu. Ale napokon predsa šľuknutím vypol lampu, zaspal a sníval o Guliverovi v krajine Liliputánov, kde ho obyvatelia považovali za obra.

A obrom, ktorý prekročil mestské hradby a zajal nepriateľskú flotilu, prirodzene, nebol nik iný ako Maximko Kremienok.